

"JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT MUAMMOSI."

Zilola Salimjonova¹, Marjona Ergasheva², Sarvinoz

Mamatojieva³

¹o'qituvchi, Iqtisodiyot va servis kafedrası, ²Talaba, Ijtimoiy-iqtisodiy fakultet, Farg'ona davlat universiteti, ³Talaba, Ijtimoiy-iqtisodiy fakultet, Farg'ona davlat universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.5702509>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 05-noyabr 2021
Ma'qullandi: 10- noyabr 2021
Chop etildi: 15- noyabr 2021

KALIT SO'ZLAR

iqtisodiy pasayish, COVID-19, moliyaviy xarajatlar

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hozirda butun dunyo uchun yechib bo'lmay muammo oziq-ovqat tanqisligi haqida batafsil ma'lumot va bir qancha takliflar berilgan. Resurslar yetishmasligi va bir qatorda ehtiyojlarning cheksizligi insoniyat vujudga kelibdiki yechilishi kerak bo'lgan masala hisoblanadi. O'ylaymizki, ushbu maqola shu muammo tadqiqotchilari uchun foydali bo'ladi.

Insoniyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining sanoat va fan-texnika inqilobi davrida yashayotganimizga qaramay, global darajaga yetgan bir qancha muammolar mavjud va bu muammolar hali-hanuz o'z yechimini topkanicha yo`q. Global muammolarning vujudga kelishi va jadallashuvi sabablari jahon aholisi sonining qisqa vaqt ichida bir necha barobar o'sganligi, fan-texnika inqilobi va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining salbiy oqibatlari, davlatlar va siyosiy kuchlar o'rtasida ziddiyatlar kuchayishi kabilardan iborat. Shu jumladan, oziq-ovqat muammosi ham bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri.

Global oziq-ovqat muammosi insoniyatning eng qadimgi muammolaridan biri hisoblanadi. Ocharchilik barcha davrlarda ham insonlarning boshiga tushuvchi eng katta kulfatlardan biri bo'lgan. Ilk bor ocharchilik 1973-yili yuz

bergan va XX asrning hal qilinmagan asosiy muammolaridan biri deb atalgan. Bugungi kunda odamlar mojarolar, iqlim o'zgaruvchanligi va ekstremal holatlar, iqtisodiy pasayish va tanazzullar (hozirda COVID-19 pandemiyasi bilan kuchaygan) tufayli ochlikning ko'tarilishi va to'yib ovqatlanmaslik holatlaridan aziyat chekmoqda, chunki ular sog'lom ovqatlanish xarajatlarini qoplay olmaydilar. BMT hisobotiga ko'ra, kamida 852 million odam ochlikdan aziyat chekmoqda, 1.2 milliarddan ortiq odam yoki dunyo aholisini qariyb beshdan bir qismi kuniga bir AQSH dollaridan kam yashaydi. Hozirgi kunda dunyoda bolalar o'limining 54 foizida noto'g'ri ovqatlanish sabab bo'lyapti.

COVID-19 pandemiyasi davrida ortib borayotgan oziq-ovqat xavfsizligi va Jahon bankining bugungi kundagi javoblariga qaraganda, COVID-19 global oziq-ovqat tanqisligining keskin va keng tarqalishiga olib keldi, deyarli har bir mamlakatdagi zaif

oilalarga ta'sir ko'rsatdi, ta'sirlar 2021 yilda ham, 2022 yilgacha va ehtimol undan keyin davom etishi kutilmoqda. Jahon banki tomonidan 48 mamlakatda o'tkazilgan tezkor telefon so'rovlari shuni ko'rsatadiki, ko'plab odamlar oziq-ovqatsiz qolmoqda yoki ularning iste'moli kamaymoqda. Kaloriya iste'molining kamayishi va noto'g'ri ovqatlanish salomatlikka tahdid soladi va yosh bolalarning kognitiv rivojlanishiga doimiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. BMTning "Dunyoda oziq-ovqat xavfsizligi va oziqlanish holati to'g'risida"gi hisobotiga ko'ra, 2020 yilda dunyoda 720 dan 811 milliongacha odam ochlikdan aziyat chekdi. Prognoz qilingan diapazonning o'rtasiga (768 million) qaraydigan bo'lsak, 2020-yilda 2019-yilga nisbatan qariyb 118 millionga ko'proq odam surunkali ochlikka duch kelgan. Yil davomida yetarli oziq-ovqatdan foydalanish imkoniyatini kuzatuvchi boshqa ko'rsatkichdan foydalanib, qariyb 2,37 milliard kishi (yoki 30 foizi Dunyo aholisining soni) 2020 yilda etarli oziq-ovqatdan mahrum bo'ldi - bir yil ichida 320 millionga ko'paydi. Hisob-kitoblarga ko'ra, COVID-19 2020-2021 yillarda oziq-ovqat muammosiga duch kelgan odamlar sonini keskin oshirdi.

Osiyoda 418 million kishi to'yib ovqatlanmaydigan odamlarning eng ko'p soni bo'lsa-da, Afrika 21 foizni tashkil etgan holda to'yib ovqatlanmaslikning eng ko'p tarqalgan mintaqasi hisoblanadi. "Dunyoda oziq-ovqat xavfsizligi va ovqatlanish holati" jurnalining so'nggi nashriga ko'ra, bu barcha hududlardagi ko'rsatkichdan ikki baravar ko'pdir.

Jabrlanganlarning aksariyati Afrika mamlakatlarida yashaydi. Biroq, o'tkir

ochlik Yaqin Sharqdan Lotin Amerikasi va Karib havzasigacha bo'lgan ko'pgina dunyo mintaqalarida keskin o'sib borishi kutilmoqda. Afg'oniston, Markaziy Afrika Respublikasi, Kongo Demokratik Respublikasi, Gaiti, Gonduras, Nigeriya, Sudan, Uganda va Venesuelada ham ocharchilik va ochlik xavfi kuchaymoqda. Hozirda 43 mamlakatda 41 milliondan ortiq odam ocharchilik va ochlik xavfi ostida turibdi.

COVID-19 global iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatdi va inqirozlardan zarar ko'rgan mamlakatlarda o'tkir oziq-ovqat tanqisligi nuqtai nazaridan milliy darajadagi oqibatlariga olib keldi. Pandemiya Ikkinchi jahon urushidan beri eng chuqur global retsessiyani keltirib chiqardi. COVID-19 ning tarqalishi va unga bog'liq bo'lgan cheklash choralari jahon savdosiga ta'sir ko'rsatdi, shuningdek, yalpi ichki mahsulotning qisqarishi, ishsizlikning yuqori darajasi va zarar ko'rgan uy xo'jaliklarining daromadlarini yo'qotishi yoki eksportning sezilarli darajada qisqarishi yoki investitsiyalar va boshqa kapital oqimining keskin kamayishi, amortizatsiya va yuqori inflyatsiya, ishlab chiqarish xarajatlari va oziq-ovqat narxlarining oshishi va savdo shartlarining yomonlashuvi, bu oziq-ovqat muammolarini keskin o'sishiga olib keldi.

Xuddi shunday, iqlim o'zgaruvchanligi, qurg'oqchilik, suv toshqinlari, bo'ronlar, siklonlar, tayfunlar va yomg'irli mavsumlar oziq-ovqat tizimlariga bir nechta va murakkab ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Ob-havoning keskin o'zgarishi ekinlarga va chorva mollariga bevosita ta'sir ko'rsatib, yo'llarni kesish va bozorlarni to'ldirishga

to'sqinlik qilish orqali oziq-ovqat tanqisligini keltirib chiqaradi. Kam hosil oziq-ovqat narxlarini ko'taradi va qishloq xo'jaligida ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini va chorvadorlarning savdo shartlarini pasaytiradi, xarid qobiliyatini va oziq-ovqatdan foydalanish imkoniyatini pasaytiradi va oziq-ovqat zahiralarning qisqarishi tufayli oziq-ovqat va nooziq-ovqat agrosanoatlarini salbiy oqibatlariga olib keladi. **Yamanda**, 2021-yil iyul oyi oxiridan boshlab, bu yil ikkinchi marta kuchli yomg'irlar va keng ko'lamlı suv toshqinlari mamlakatda infratuzilmaga zarar yetkazdi, uylar va boshpanalarni vayron qildi, eng katta ta'sir Hajja, Ma'rib, Sano va Ta'izdagi ko'chirilgan oilalarga yetdi. Buning natijasida, ko'plab oilalar ochlik xavfi ostida qoldi.

Pokistonda, chigirtka epidemiyasi, suv toshqini va qurg'oqchilik chidamlilik qobiliyati past bo'lgan aholi o'rtasida o'tkir oziq-ovqat tanqisligini oshirishga yordam berdi.

Boshqa tomondan, iqtisodiy pasayish, davlatlararo va davlatlar ichidagi mojarolar, ichki zo'ravonlik, banditizm va jinoyatchilik, fuqarolik tartibsizliklari yoki siyosiy inqirozlar birinchi navbatda, oziq-ovqat tizimlariga odamlarning oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanishiga salbiy ta'siri orqali ta'sir qiladi, chunki ular ishsizlikning o'sishiga, ish haqi va daromadlarning pasayishiga olib keladi. Afg'oniston, Suriya Arab Respublikasi va Yaman davlatlarini misol qilib keltirishimiz mumkin. **Afg'onistonda**, Siyosiy beqarorlik va xorijiy valyutalarga talab avgust oyida valyuta kursining sezilarli darajada oshishiga va buning natijasida asosiy oziq-ovqat mahsulotlari narxining oshishiga olib keldi,

ularning katta qismi import qilinadi. Shu bilan birga, avgust oyi boshidan ish imkoniyatlari keskin pasayib, davom etayotgan ishsizlik inqirozini kuchaytirdi. Afg'oniston to'rt yil ichida sodir bo'lgan ikkinchi qurg'oqchilik mamlakatning uchdan bir qismiga ta'sir qilmoqda, qurg'oqchilik va sug'orish suvining kamayishi natijasida hosilning yuqori darajada nobud bo'lishiga olib keldi.

O'n yillik to'qnashuvlardan so'ng **Suriya Arab Respublikasi**, mamlakat iqtisodiyotining yomonlashuviga Livandagi moliyaviy inqiroz kuchaygan. Oziq-ovqat narxlari 2021-yil iyun oyida olti oy oldingiga nisbatan qariyb 50 foizga, o'tgan yilning shu davriga nisbatan esa 100 foizdan oshdi.

Dunyo miqyosida inson iste'mol uchun ishlab chiqarilgan oziq-ovqatning uchdan bir qismi yo'qoladi yoki isrof qilinadi, bu yiliga 1.3 milliard tonnani tashkil qiladi. Oziq-ovqat mahsulotlarini isrof qilishning moliyaviy xarajatlari har yili taxminan 1 trillion AQSH dollarini tashkil etadi. Bu 2030 yilgacha ocharchilik darajasini kamaytirishga erishish yo'lida ishlayotganimizda hal qilishimiz kerak bo'lgan muammo.

Maqola xulosasi sifatida, yuqorida o'qiganingizdek, oziq-ovqat muammolariga aynan insoniyatning o'zi asosiy omil hisoblanmoqda. Davlatlarning iqtisodiy urushlari yoki pandemiya hammasi aslida biz tufayli vujudga kelgan. Bu kabi muammolarni oldini olish uchun oziq-ovqat sanoatini diversifikatsiya qilish, iloji boricha ehtiyojlarni qondira oladigan darajada ishlab chiqarishni rivojlantirish lozim. Buning uchun esa hozirda

davlatimizda investitsiya olib kiradigan,
eksport bop mahsulot ishlab chiqaruvchi

tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlaganimizdek
rag'batlantirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. United Nations publication issued by the United Nations on Trade and Development.
2. Global hisobot-oziq-ovqat krizlari haqida.